

Hanna Karaś

Przykarpacki Uniwersytet Narodowy im. Wasyła Stefanyka w Iwano-Frankiwsku, Ukraina

ОСИП ЗАЛЕСЬКИЙ – ЯСКРАВІЙ ПРЕДСТАВНИК ЛЬВІВСЬКОЇ МУЗИКОЛОГІЧНОЇ ШКОЛИ

Музична культура Галичини на зламі XIX–XX століть розвивалася в полікультурному середовищі, а тому вивчення її в контексті польсько-українських відносин є вельми актуальним. Її складовою є музикологія, яка постає як науково-дослідна дисципліна із часу створення у 1912 році у Львівському університеті при філософському факультеті кафедри (Закладу) музикології¹. Її засновником став польський музиколог-медієвіст, етнограф та музичний критик Адольф Хибінський (1880–1952 рр.). До його музикологічної школи як цілісного науково-дослідного напрямку належить плеяда українських науковців, композиторів, диригентів, співаків: Н. Нижанківський, Б. Кудрик, О. Залеський, М. Антонович, Й. Хомінський, М. Білинська, Я. Колодій, Я. Маринович, Я. Козарук, Р. Смеричинська-Шуль, С. Туркевич-Лекіянович, В. Божик.

Серед них – композитор, музикознавець, диригент і педагог, дійсний член Наукового Товариства імені Тараса Шевченка, – Осип Залеський (Osyp Zaleski, 1892–1984 рр.), який зробив значний внесок в українську музичну культуру. Про це свідчить його архів у відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника, композиторська творчість, музикознавча та публіцистична спадщина, епістолярій, відомості в енциклопедичних виданнях. В Україні ім'я О. Залеського залишається маловідомим, наукові розвідки про митця є малочисельними², що актуалізує потребу висвітлення його постаті та внеску у розвиток української музичної культури. Метою статті є огляд музикознавчої спадщини митця як представника Львівської музикологічної школи.

Становлення і формування О. Залеського відбувалося на помежів'ї XIX та XX століть, коли соціально-історичні потрясіння зумовлювали зміни

¹ У. Граб, *Музикологія як університетська дисципліна: Львівська музикологічна школа Адольфа Хибінського (1912–1941)*, Львів 2009.

² Г. Карась, *Публіцистика та музикознавча спадщина Осипа Залеського: жанри, напрями, здобутки* [w:] *Записки Наукового Товариства імені Шевченка. Праці Музикознавчої комісії*, т. CCLXVII, Львів 2014, s. 178–201.

особистісно-психологічні. Процеси формування української нації, національної та культурної ідентичності впливали на самоідентичність митця. Визрівання останньої у О. Залеського відбувалося завдяки традиціям козацького роду, з якого він походив, культурно-мистецькому середовищу довоєнної Галичини, міжвоєнних Відня та Чехо-Словаччини, участі в національних молодіжних та студентських товариствах, у національно-визвольних змаганнях. Навчання на філософському відділі Львівського університету зумовило своєрідне і неповторне світовідчуття митця, яке виражалося в його різнобічній творчості. Саме під час навчання у Львові О. Залеський спробував себе в журналістиці й навіть досяг неабияких успіхів, особливо після того, як у листопаді 1912 року в газеті „Dziennik ludowy” була опублікована його стаття про М. Лисенка. В 1912–1913 рр. він працював у редакції газети „Діло”, дописував до щоденника „Руслан”, а в 1913–1914 рр. був постійним співробітником журналу „Ілюстрована Україна” (в цей час він пише статтю про річні екзамени у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка).

З початком Першої світової війни О. Залеський виїжджає до Відня, де студіює в університеті та музичній школі Кайзера. Як воїн Української галицької армії він був полоненим і в 1919–1920 рр. перебував у таборі інтернованих в Німецькому Яблонному (Чехо-Словаччина), де організував старшинський хор, співацький гурток „Боян”, редагував рукописну газету „Голос Табора”, яку випускав власноруч. Повернувшись до Галичини, О. Залеський очолив власне музичне видавництво „Ліра” (Львів – Станіславів, 1913–1930 рр.), видавав журнал „Музичний вісник” (1921 р.), в якому рецензував збірник хорових творів О. Кошиця, виданий у Відні. Критик зберігав зв’язки з редакціями „Діла” і „Літературно-наукового вісника” і там містив статті на музичні теми, а також давав короткі відомості про українську музику німецьким музичним журналам. У 1930-ті роки він співпрацює з журналом „Музика” (Київ), де друкує статті про музично-культурний рух, музичні видавництва в Галичині. Отже, О. Залеський був інформатором про музичне життя Галичини в радянській Україні. У 1934 р. він емігрує до Німеччини, у 1950 р. – до США. У Буффало митець вів активну музично-громадську та освітню діяльність, однак постійною сферою його зацікавлення були музикознавство та музична публіцистика.

Освіта музикознавців у першій половині ХХ ст. була універсальною і вони формувалася кількома школами. Частина музикознавців української діаспори пов’язані з діяльністю кафедри музикології Львівського університету початку ХХ ст. Саме тут під керівництвом професора Адольфа Хибінського у 1913–1914 рр. вивчав музикологію О. Залеський, згодом продовживши музикознавчі студії за кордоном у Віденському університеті (1914–1916 рр., кл. Г. Адлера, Е. Веллеса та Р. Валлашека), до того ж навчався у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка та консерваторії Галицького музичного товариства у Львові. Отже, як музикознавець О. Залеський формувався

німецько-австрійською науковою школою, представленою вихованцем мюнхенської школи А. Зандербергера – А. Хибінським, та австрійськими вченими. Методологічною засадою цієї школи, як відзначає Уляна Граб, були актуальні роздуми про сучасну творчість, реалізовані через музичну критику. Саме на ній формувалися учні Хибінського, „[...] що згодом позначилося на їхній активній музично-критичній і публіцистичній діяльності”³; вчений „[...] багато уваги приділяв аналізу джерел і композиторської техніки, виховував у своїх студентів культу джерел і фактів”⁴.

О. Залеський належить до когорти музикознавців, які започаткували музичне українознавство (музичну україніку) як міждисциплінарний проблемно-тематичний напрям та виникнення історії української музики як наукової дисципліни. Його „Погляд на історію української музики” (Львів, 1916 р.) випередив першу „Історію української музики” М. Грінченка; перу О. Залеського належить і „Короткий нарис історії української музики”⁵. У галузі навчально-методичної літератури було створено українські підручники „Загальні основи музичного знання (Теорія музики)” (Нью-Йорк, 1958 р.), „Музичний диктант” (вправи та пісні для вивчення музичної грамоти), які автор видав самостійно у Буффало (1961 р.). Підручник „Загальні основи музичного знання” не тільки подавав основи теорії музики, але й початкові знання з гармонії, хорознавства, інструментознавства, музичних форм, короткий словник іншомовних музичних термінів⁶.

Особливу місію О. Залеський відіграв у справі укладання словників, робок термінології. У 1925 р. він видає „Музичний словник”, пізніше – „Малу українську музичну енциклопедію” (надрукована 1968 р. окремими частинами у журналі „Вісті”, США), а згодом як окреме видання – у Мюнхені⁷. Енциклопедія була першим такого роду виданням українською мовою і містила відомості з теорії та історії музики, будову та походження українських народних інструментів (близько 1200 гасел-статтей). Особливо цінними є відомості про митців діаспори та України. Автор підкреслював, що не маючи достатніх джерел за кордоном, важко виконати подібну працю, а тому був свідомим, що вона має огріхи. Незважаючи на недосконалість, енциклопедія О. Залеського є важливим внеском в розбудову української музичної лексикографії. У. Граб підкреслює, що ця робота цінна «... як один із перших етапів витворення україномовної музикознавчої термінології»⁸.

Музична критика приваблювала О. Залеського ще зі студентських років. Він активно співпрацював з українською пресою Галичини та Наддніпрянської

³ У. Граб, *Музикологія...*, s. 9.

⁴ *Ibidem*, s. 66.

⁵ О. Залеський, *Короткий нарис історії української музики*, Філадельфія 1951.

⁶ О. Залеський, *Загальні основи музичного знання (Теорія музики)*, Нью-Йорк 1958.

⁷ *Мала українська музична енциклопедія*, оргас. О. Залеський, Мюнхен 1971.

⁸ У. Граб, *Музикологія...*, s. 136.

України, зокрема, такими виданнями, як: „Діло”, „Руслан”, „Ілюстрована Україна”, „Літературно-науковий вісник”, „Українська музика”, „Музика”, в яких містив статті про українських композиторів, діячів музичної культури з нагоди різних ювілейних дат. Одна із перших його статей („Погляд на історію української музики”) була вміщена у студентському журналі „Шляхи” (1916 р.). Згодом у журналі „Музика” (Київ) і „Музика масам” (Харків) друкувалися статті О. Залеського про музичне життя в Західній Україні. „Музичний словник”, який він вислав Ф. Шешку до Праги для видання, був пересланий до Києва, де і був надрукований. Проте цих друкованих своїх праць професор не побачив, оскільки польська цензура не допускала їх на територію Польщі.

Коли після підписання мирного договору в Бресті Україна вийшла на світову арену, з’явилася можливість і потреба подати світові відомості про українську музику. О. Залеський написав оглядову статтю про українську музику до видання „Die Neue Musik-Zeitung” в Штуттгарті (Німеччина, 1918 р.). Там надрукована і його стаття про Д. Бортнянського (1925 р.). Гасла-статті про українську музику О. Залеського поміщені у німецьких музичних словниках „Music-Lexikon” А. Ейнштейна (1919 р.), Г. Рімана (1929 р.), в інших німецьких музичних виданнях (1925–1935 рр.). Пізніше, вже з Америки, О. Залеський вислав статтю про українську музику на бажання професора Г. Й. Мозера для його довідника „Die Tonsprachen des Abendlandes” (Берлін, 1960 р.). Таким чином, О. Залеський був одним з перших українських музикознавців, які вводили відомості про українську музику та її творців до зарубіжних енциклопедичних видань, тим самим розширюючи її горизонти.

Постійно та активно О. Залеський дописував до періодичних емігрантських видань: газет „Свобода”, „Америка”, „Український голос”, журналів „Овид”, „Екран”, „Київ”, „Вісті”, „Веселка” та ін. Найтривалішою (1950–1980 рр.) була його співпраця зі „Свободою”. Критик публікував рецензії на музичні видання, нариси про українських композиторів, бандуристів, статті з історії музики, огляди нових грамплатівок, інформував читачів про діяльність хорів „Думка” (Нью-Йорк), „Ватра”, „Дніпро” (Клівленд), „Сурма”, сольні виступи музикантів і співаків. Численними є дописи О. Залеського про діяльність громадських організацій у США⁹. Окремі статті критика вміщені у двох томах „Альманаху Станиславівської землі”, історико-мемуарному збірнику „Бучач і Бучаччина”. Загалом його перу належить більше сотні статей. Як вдалося встановити і розшифрувати, окремі з них автор підписував криптонімами *О. З.* або *Ос. За.* Щодо тривалості (майже 70 років!) – його шлях в музичній публіцистиці є своєрідним рекордом.

⁹ Г. Карась, *Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття: монографія*, Івано-Франківськ 2012, с. 795.

Критику та публіцистику дослідника можна класифікувати за жанрами: інформаційний (допис), аналітичний (рецензія, огляд, критична стаття), художньо-публіцистичний (нарис), критичний (портрет, мемуари).

О. Залеському належить ряд *портретів* в серії „Визначні українські музики” про відомих українських композиторів, таких як: М. Лисенко, С. Людкевич, М. Вербицький, С. Воробкевич, В. Барвінський, О. Бобикевич, Ф. Колесса, М. Леонтович, Н. Нижанківський, Д. Січинський; деякі портрети були приурочені певній даті. Так, стаття про М. Леонтовича написана в 50-ті роковини трагічної смерті композитора¹⁰. О. Залеський був особисто знайомий із С. Людкевичем, а тому стаття, що була присвячена 85-річчю композитора і засвідчувала визнання його як найбільш заслуженого музичного діяча серед сучасного покоління, набуває особливого забарвлення¹¹. У доробку композитора є портрети зарубіжних композиторів: П. Гіндемита, Р. Шумана, К. Дебюсі, Б. Бріттена та Е. Гріга. Написав О. Залеський портрети визначних українських оперних співаків – Соломії Крушельницької та Модеста Менцинського. Славетну співачку С. Крушельницьку О. Залеський називає „героєм мистецтва”, оскільки „[...] тільки завдяки її героїзмові дійшла вона до вершин у своєму мистецькому фахові, а при тому й до вершин слави”¹²; у статті про М. Менцинського автор наводить цікаві відомості з творчої діяльності співака, спираючись на листування з ним. До групи портретів належить стаття про бандуриста діаспори Володимира Луціва з Великобританії, який був тоді у zenіті творчості. У творчому портреті молодого скрипаля Олега Криси подана характеристика його творчого і концертного життя, уривки з рецензій європейської преси. Стаття засвідчує увагу О. Залеського до молодого покоління музикантів, підтримку їхніх здобутків. Портрет Євгена Купчинського – українського греко-католицького священика, знаного цитриста і автора музичних творів для цитри, не тільки розкриває діяльність цього маловідомого композитора, а й описує особливості інструмента. Статті-некрологи присвячені визначним українським співакам К. Чічці-Андрієнко, О. Руснаку (Німеччина), композитору і педагогу В. Безкоровайному (США). Довелось О. Залеському писати некролог для своєї дружини – піаністки і педагога Галини Лагодинської-Залеської¹³, в якому автор наводить високу оцінку піаніста світової слави Егона Петрі – педагога Г. Лагодинської. Некролог був написаний також про геніального диригента ХХ ст. А. Тосканіні. Статтям-портретам О. Залеського притаманний вільний літературно-художній, дещо академізований „сухий” стиль

¹⁰ О. Залеський, *Микола Леонтович*, „Свобода” 1971, nr 55, s. 2, 5.

¹¹ О. Залеський, *Станислав Людкевич*, „Вісті. Herald” 1965, nr 1 (12), s. 10–11.

¹² О. Залеський, *Соломія Крушельницька*, „Вісті. Herald” 1964, nr 3 (10), s. 15.

¹³ З. [Залеський О.], *Недавня втрата (некролог). Галина Лагодинська-Залеська*, „Вісті. Herald” 1964, nr 3 (10), s. 30.

„штрихів до портрету”, послідовно-хронологічної оповіді. Як правило, вони невеликі за обсягом, що зумовлено формою газетної публікації, спрямованої до широкого загалу емігрантської публіки.

Наступна грань публіцистики О. Залеського – спогади „3 мого життя”, – написані у 90-річному віці (1982 р.)¹⁴. Це фактично розширена автобіографія митця, сповнена інформації не тільки про нього, але й про культурно-мистецьке та суспільно-політичне життя в Галичині та за кордоном. О. Залеський увиразнює дати та події тривалістю майже у століття, спресовані у невеликому обсязі. Спогад під назвою „Українська бригада в Німецькім Яблонні”¹⁵ містить відомості про військову формацію, яка влітку 1919 р. опинилася в Чехо-Словацькій Республіці. В ній серед інших полонених був О. Залеський. Не зважаючи на складні умови, бригада вела культурно-провітницьку діяльність: мала свій духовий оркестр, старшинський хор, в якому співали славні солісти О. Руснак і В. Тисяк, театральний гурток, випускалася рукописна газета „Голос Табору” під редакцією О. Залеського. У публікації „Листопадовий спогад”¹⁶ О. Залеський описує військові події листопада 1918 року – у той час він був старшиною австрійської армії і перебував у м. Могилеві в Україні. Це час розвалу Австро-Угорської монархії, створення Західно-Української Народної Республіки. Як учасник військових подій, О. Залеський залишив історично достовірний опис складного періоду. У „Йорданському спогаді”¹⁷ він описує події з буковинського, тобто австрійсько-російського фронту (своє перебування в місті Глібока), передає атмосферу святвечірніх та йорданських святкувань в умовах війни, переговори з румунськими військовими. Написав О. Залеський і „Спогади про Івана Франка”¹⁸, де згадує про святкування сорокалітнього ювілею письменницької праці І. Франка.

У спадщині О. Залеського представлено фактично усі різновиди аналітичних жанрів музичної критики, де „[...] реалізуються всі основні функції критики: інформативна, оціночна, функція зворотного зв’язку”¹⁹.

До жанру критичної належить стаття „Іван Франко в музиці” (інший варіант – „Іван Франко і українська музика”). Дослідник пише: „Зв’язок Івана Франка з українською музикою можна розглядати з трьох сторінок:

¹⁴ О. Залеський, *3 мого життя* [w:] *Альманах Станиславівської землі: зб. м-лів до історії Станиславова і Станиславіщини*, т. 2, ред. М. Климишин, Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто 1985, s. 132–133.

¹⁵ О. Залеський, *Українська бригада в Німецькім Яблонні*, „Свобода” 1970, nr 121, s. 2; nr 122, s. 2, 7.

¹⁶ О. Залеський, *Листопадовий спогад*, „Овид” 1958, nr 8 (97), s. 8–10.

¹⁷ О. Залеський, *Йорданський спогад (з Буковинського фронту)*, „Свобода” 1958, nr 12, s. 2, 5.

¹⁸ О. Залеський, *Спогади про Івана Франка*, „Свобода” 1956, nr 155, s. 6.

¹⁹ О. Зінкевич, Ю. Чекан, *Музична критика: навчальний посібник*, Чернівці 2007, s. 87.

його особисте зацікавлення музикою, праця етнографа-збирача народних пісень та його твори, зокрема поезії які використали українські композитори для своїх творів”²⁰. Оглянувши окреслену тему, автор наводить список музичних творів, написаних українськими композиторами на слова І. Франка, намагається вибудувати певну концепцію, використовуючи аналіз та аргументовані узагальнення.

Є у доробку О. Залеського кілька *рецензій*. У першій з них – „Хорові концерти Дмитра Бортнянського в перекладі для фортепіано” – критик наводить статтю П. Турчанінова в українському перекладі, надруковану в журналі „Українській журналъ, издаваемый императорскимъ харьковскимъ университетомъ, 1825 р., часть шестая”. П. Турчанінов був першим, хто переклав духовну музику Д. Бортнянського для фортепіано зі згоди композитора²¹. О. Залеський написав рецензію на видання музикознавчих праць С. Людкевича в Україні та США, де вказав назви статей, праць і рецензій, які не потрапили до другого (скороченого) українського видання, таким чином інформуючи українську громадськість у світі про тотальний контроль за музикознавством у радянській Україні. У доробку критика – рецензії на книгу „Музыка Гуцульщини” польського дослідника С. Мерчинського²², на співаник УПА, виданий в Німеччині²³, що свідчать про постійне зацікавлення О. Залеського новинками літератури, їх аналіз, привернення уваги широкого емігрантського загалу до публікацій з музичної культури.

У публікації „До праджерел нашої церковної музики”²⁴ О. Залеський рецензує наукову доповідь професора університету Кембріджа Е. Веллеша „Гимни східної церкви”, опубліковану в м. Базелі (Швейцарія) в 1962 р. (О. Залеський навчався у Е. Веллеша у Віденському університеті, де той викладав історію візантійської музики). Музикознавець зазначає, що українська церковна музика була предметом дослідження таких європейських науковців, як: Г. Ріман, Н. Райман, П. Тібо, П. Тайлард, О. Різеман, О. Фляйшер, В. Хріст, І. Петреско тощо. Професор Е. Веллеш розпочав свої дослідження давньої візантійської музики ще у 1915 р., відчитуючи давні значки-невми, якими позначалися мелодії у богослужбових книгах. О. Залеський звертає увагу на відсутність наукових праць українських учених з цієї ділянки і звертається до церковних інституцій з пропозицією створити стипендіальний фонд для студій нашої церковної музики, а перед молодими

²⁰ О. Залеський, *Іван Франко і українська музика*, „Вісті. Herald” 1966, nr. 2 (17), s. 3.

²¹ О. Залеський, *Хорові концерти Дмитра Бортнянського в перекладі для фортепіано*, „Вісті. Herald” 1969, nr 2 (29), s. 10.

²² О. Залеський [Rec.], *Stanisław Mierczynski: Muzyka Huculszczyzny*, Kraków 1965, s. 199, „Вісті. Herald” 1966, nr 3 (18), s. 5.

²³ О. Залеський [Rec.], *Співаник УПА, виданий в Німеччині 1951 р.*, „Київ” 1951, nr 5, s. 246–247.

²⁴ О. Залеський, *До праджерел нашої церковної музики*, „Вісті. Herald” 1964, nr 1(8), s. 16.

музикознавцями ставить завдання „[...] простежити зв'язки та шляхи розвитку нашої церковної музики”. Рецензія свідчить про те, що О. Залеський слідкував за новими музикознавчими дослідженнями, за працями своїх колег, тримаючи руку на пульсі сучасної музикознавчої науки, накреслював шляхи її розвитку. Є в доробку музикознавця рецензії на нотні видання, які були надруковані в Україні та США. При цьому особливої уваги він надає збірці фортепіанних творів під редакцією Т. Богданської, відзначаючи як позитивні сторони видання, так і недоліки (здебільшого технічного плану). У рецензіях О. Залеський завжди підтримував відомих українських митців, як це зробив з нагоди виходу у світ платівки з творами на слова Т. Шевченка, записаної Й. Гошуляком з Канади²⁵. Стоячи на засадах професіоналізму та дбаючи про розвиток музичної критики, О. Залеський досить гостро висловлювався про її рівень в емігрантських виданнях²⁶.

Статті „До історії пісень Українських Січових Стрільців”²⁷, „Січові пісні”²⁸ та „В справі духової оркестри УСС”²⁹ написано у жанрі *огляду* стрілецьких пісень та музичного життя українських січових стрільців. О. Залеський вказує, що першими стрілецькими піснями, які стали популярні серед стрілецтва й українського загалу, були „Гей, у лузі червона калина” та „Видиш, брате мій”, при цьому звертає увагу на їх творців – Л. Лепкого, М. Гайворонського. Автор наголошує на збереженні та переданні прийдешнім поколінням історії цієї формації, відтвореної самими борцями у піснях. Вказані статті були важливими джерелами для подальших наукових студій новотворів ХХ ст. – стрілецької пісні.

Кілька статей присвячені творчості хорових колективів діаспори. У статті „У 25-ліття хору «Думка»”³⁰ здійснено панорамний огляд діяльності провідного колективу діаспори від часу створення. О. Залеський також пише передмову до ювілейного альманаху хору „Дніпро” в Клівленді, здійснює огляд діяльності академічного хору „Бандурист”. У статті-рефлексії „Сучасне мистецтво”³¹ критик порушує дискусію „Чи є сучасна музика музикою в дійсному значенні цього слова?”.

²⁵ О. З. [Залеський О.], *Нова грамофонна платівка [співака Й. Гошуляка]*, „Свобода” 1976, nr 19, s. 8.

²⁶ З. [Залеський О.], *Рецензенти і рецензії [Куток критики]*, „Вісті. Herald” 1969, nr 4 (31), s. 15.

²⁷ О. Залеський, *До історії пісень Українських Січових Стрільців*, „Свобода” 1954, nr 197, s. 2, 3.

²⁸ О. Залеський, *Січові пісні [w:] Гей там на горі „Січ” іде!.. Про пам'ятна книга „Січей”*, zebrał i uporz. П. Трильовський, Вінніпег 1965, s. 280–282.

²⁹ О. Залеський, *В справі духової оркестри УСС*, „Нотатник Шпаргаліяра”, „Америка” 1964, nr 12, s. 2.

³⁰ О. Залеський, *У 25-ліття хору „Думка” в Нью-Йорку*, „Свобода” 1974, nr 202, s. 7.

³¹ О. Залеський, *Сучасне мистецтво (Рефлексії)*, „Вісті. Herald” 1968, nr 2(25), s. 27.

Серед *дописів* О. Залеського – „З музичної хроніки” про постановку на німецькій сцені опери „Ревізор” В. Егка на лібрето М. Гоголя; про сторіччя від дня народження музиколога Є. Мандичевського; про конгрес і фестиваль давньої музики Східної Європи. У дописі „Шевченківське свято у Буффало” йдеться про вшанування 145-х роковин з дня народження Т. Шевченка³². Його дописи відігравали важливу просвітницько-виховну та пропагандистську роль.

О. Залеський написав декілька *нарисів*, присвячених музичному життю Галичини: „Станиславівський Боян”, де подано відомості про його створення та розвиток, є важливим джерелом з історії української музики³³; „Музичне життя Станіславова”³⁴ – присвячено періоду кінця XIX – початку XX ст., коли в Галичині активно створювалися хори та хорові товариства. В центрі уваги О. Залеського – діяльність „Станиславівського Бояна” та його диригента Д. Січинського; нарис збагачений особистими спогадами музикознавця, оскільки в час його праці у Станиславові діяльність хору була на піднесенні. Нарис „З музичного світу” є доповненням до статті про музичне життя Станиславівщини, де йдеться про музичних діячів краю – І. Недільського та Г. Лагодинську-Залеську. У нарисі „Українські Музичні Інститути на західно-українських землях”, опублікованому у пропам’ятній книзі УМІА з нагоди п’ятиріччя його заснування³⁵, не тільки здійснено панорамний історичний огляд цих музичних інституцій, але й пов’язано їх діяльність із збереженням і розвитком кращих традицій музичної освіти Галичини в Америці. Відомий також нарис про одну з найпопулярніших українських народних пісень – „Щедрик”³⁶, яку пізнали Західна Європа і Америка завдяки програмі Української республіканської капели під керівництвом О. Кошиця. Як пише О. Залеський, з убогої мелодичної лінії „Щедрика” М. Леонтович зумів створити хоровий твір-перлину, що став відомим не тільки в Україні, а й серед українців на чужині, зокрема в США. Сучасні комунікаційні процеси підтверджують феномен твору, який став світовим музичним бестселером.

У науково-теоретичній статті „Музичний слух”³⁷ О. Залеський порівнює музичний слух із звичайним людським слухом, підкреслює, що перший треба розвивати з дитячих років під керівництвом фахових педагогів, які

³² О. З. [Залеський О.], *Шевченківське свято у Буффало*, „Свобода” 1959, nr 63, s. 3.

³³ О. Залеський, *Станиславівський Боян*, „Вісті. Herald” 1966, nr 2 (17), s. 13–14.

³⁴ О. Залеський, *Музичне життя Станіславова* [w:] *Альманах Станиславівської землі: зб. м-лів до історії Станіславова і Станиславівщини*, t. 1. red. Б. Кравців, Нью-Йорк–Торонто–Мюнхен 1975. s. 552–557.

³⁵ О. Залеський, *Українські Музичні Інститути на західно-українських землях* [w:] *Пропам’ятна книга Українського музичного інституту в Америці з нагоди п’ятиліття його існування, 1952–57*, red. Р. Савицький, Філадельфія 1958, s. 96–97.

³⁶ О. Залеський, „Щедрик”, „Свобода” 1958, nr 18, s. 2.

³⁷ О. Залеський, *Музичний слух. Сторінка співака*, „Вісті. Herald” 1969, nr 4 (31), s. 10–11.

мають в цій ділянці знання і досвід. Критик звертає увагу на сучасні досягнення в розвитку музичного слуху за системою З. Кодая (Угорщина), Р. Макамула (Штутгарт, Німеччина). Стаття „Музика в житті людини” має естетико-соціологічне та педагогічне забарвлення. Автор наводить в ній думки А. Шенберга: „Музика є не тільки свого роду розвагою, але й висловом музичних ідей музики-поета і музики-мислителя. Ті музичні ідеї мусять відповідати законам людської логіки, вони є частиною того, що людина відчуває і виявляє”³⁸. Автор закликає не тільки слухати музику, але з нею співдіяти, виробляти музичний смак.

Кілька статей О. Залеського мають проблемно-полемічний характер. Так, у статті „Відродження бандури”³⁹ мова йде про її пропагування в Галичині відомим бандуристом і композитором Гнатом Хоткевичем. Такий же характер має стаття під назвою „Якої заспівати?”, в якій діяч піднімає проблему молоді і співу. „Наша молодь не співає, – говорить автор, – бо немає для них нових, сучасних пісень, бо поети й композитори не творять пісень, які зацікавили б молодь. Якщо ми хочемо щоб наша пісня не загинула, нам треба докладати зусиль і зацікавлювати молодь нашими мелодійними піснями”⁴⁰. У статті „На нові шляхи”⁴¹ О. Залеський закликає громадськість створювати музичні школи, організовувати хори у містах і селах, тобто розвивати хорове мистецтво на всій території України. Полемічний характер має стаття „Кілька заміток про наш церковний спів”⁴², в якій порушується проблема побутуючого на той час в Галичині церковного співу. Невідрадний стан хорового співу, який намагалися впроваджувати священики, спонукає О. Залеського висловити думку про впровадження в церковну практику одноголосого (монодичного) співу, оскільки „[...] такий спів робить далеко краще вражіння своєю могутністю та торжественністю, впрочім це історична ціха візантійської церкви”⁴³.

Підсумовуючи, слід відзначити, що багатогранна та багаторічна музично-громадська, педагогічна та музикознавча діяльність О. Залеського, яка проявлялася в організації різноманітних інституцій, забезпечувала поступ українського музичного мистецтва і культури як в Україні, так і за її межами, сприяла розбудові системи національної музичної освіти, загальному розвитку музичної культури. Праці та статті О. Залеського присвячені життю і творчості національних композиторів XIX–XX століть, музичному життю Галичини,

³⁸ О. Залеський, *Музика в житті людини*, „Вісті. Herald” 1968, nr 1 (24), s. 15.

³⁹ О. Залеський, *Відродження бандури*, „Свобода” 1955, nr 177, s. 2.

⁴⁰ О. Залеський, *Якої заспівати?*, „Свобода” 1962, nr 83, s. 2.

⁴¹ О. Залеський, *На нові шляхи*, „Боян” 1930, nr 2, s. 19.

⁴² Ос. За., [Залеський О.] Ос. За., *Кілька заміток про наш церковний спів*, „Музичний вісник” 1921, nr 1, s. 6–7.

⁴³ *Ibidem*, s. 7.

особливостям розвитку української музики в Америці. Музикознавча та публіцистична спадщина О. Залеського, в основному зосереджена на музичній україністиці, розвивалася впродовж тривалого часу, відзначається виразною національною спрямованістю і є вагомим внеском у музикознавство, музичну критику, слугує джерелом пізнання української музичної культури. Тематика розвідок та статей вченого охоплює загальні проблеми розвитку української музики та її перспективи, творчість окремих композиторів, міжнаціональні музичні зв'язки та взаємовпливи, питання соціології музики, утвердження правди про Україну в друкованому слові, питання професіоналізму, проблеми національного самоствердження засобами музики, міждисциплінарні зв'язки музики й поезії, образотворчого мистецтва, стосунки мистецтва і політики. Для науково-публіцистичної творчості О. Залеського характерна діалектика різноспрямованих тенденцій, відзначених Любов'ю Кияновською для характеристики художнього розвитку Галичини: доцентрова, що культивує зосередженість на проблемах власної музичної культури, замкненої в рамках однієї національної традиції, та відцентрової, спрямованої на подолання національної замкненості і до синтезу культур⁴⁴. О. Залеський, як яскравий представник Львівської музикологічної школи А. Хибінського, зумів достойно продовжити справу свого наставника в нелегких еміграційних умовах, оскільки сповідував його наукові принципи і підходи в наукових дослідженнях. Він належав до першого покоління українських музикологів, „[...] яке отримало професійну освіту європейського гатунку не за кордоном, а в себе на батьківщині. Високоосвічені науковці, вони були свідомі вагомій ролі музикології як невід'ємного складника цілісності пізнання, її значення для духовної сфери свого народу та усвідомлення національної культури в контексті світової культури”⁴⁵.

Bibliografia

- Граб У., *Музикологія як університетська дисципліна: Львівська музикологічна школа Адольфа Хибінського (1912–1941)*, Львів 2009.
- Залеський О., *В справі духової орхестри УСС. „Нотатник Шпаргаліяра”*, „Америка” 1964, nr 12, s. 2.
- Залеський О., *Відродження бандури*, „Свобода” 1955, nr 177, s. 2.
- Залеський О., *До історії пісень Українських Січових Стрільців*, „Свобода” 1954, nr 197, s. 2, 3.
- Залеський О., *До праджерел нашої церковної музики*, „Вісті. Herald” 1964, nr 1(8), s. 16.
- Залеський О., *З мого життя [w:] Альманах Станиславівської землі: зб. м-лів до історії Станиславова і Станиславіщини*, t. 2, red. М. Климишин, Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто 1985. s. 132–133.

⁴⁴ Л. Кияновська, *Галицька музична культура XIX–XX ст.: навчальний посібник*, Чернівці 2007, s. 8.

⁴⁵ У. Граб, *Музикологія...*, s. 139.

- Залеський О., *Загальні основи музичного знання (Теорія музики)*, Нью-Йорк 1958.
- Залеський О., *Йорданський спогад (З Буковинського фронту)*, „Свобода” 1958, nr 12, s. 2, 5.
- Залеський О., *Іван Франко і українська музика*, „Вісті. Herald” 1966, nr 2 (17), s. 3–4.
- Ос. За., [Залеський О.], *Кілька заміток про наш церковний спів*, „Музичний вісник” 1921, nr 1, s. 6–7.
- Залеський О., *Короткий нарис історії української музики*, Філадельфія 1951.
- Залеський О., *Листопадовий спогад*, „Овид” 1958, nr 8 (97), s. 8–10.
- Залеський О., *Микола Леонтович*, „Свобода” 1971, nr 55, s. 2, 5.
- Залеський О., *Музика в житті людини*, „Вісті. Herald” 1968, nr 1 (24), s. 15–16.
- Залеський О., *Музичне життя Станиславова* [w:] *Альманах Станиславівської землі: зб. м-лів до історії Станиславова і Станиславіщини*, t. 1, red. Б. Кравців, Нью-Йорк–Торонто–Мюнхен 1975, s. 552–557.
- Залеський О., *Музичний слух. Сторінка співака*, „Вісті. Herald” 1969, nr 4 (31), s. 10–11.
- Залеський О., *На нові шляхи*, „Боян” 1930, nr 2, s. 9.
- З. [Залеський О.], *Недавня втрата (некролог). Галина Лагодинська-Залеська*, „Вісті. Herald” 1964, nr 3 (10), s. 30.
- О. З. [Залеський О.], *Нова грамофонна платівка [співака Й. Гошуляка]*, „Свобода” 1976, nr 19, s. 8.
- Рецензенти і рецензії [Куток критики]*, „Вісті. Herald” 1969, nr 4 (31), s. 15.
- Залеський О., *Січові пісні* [w:] *Гей там на горі „Січ” іде!.. Пропам’ятна книга „Січей”*, zebrał i uporządk. П. Трильовський, Вінніпег 1965, s. 280–282.
- Залеський О., *Соломія Крушельницька*, „Вісті. Herald” 1964, nr 3 (10), s. 15–17.
- Залеський О. [Рец.], *Співаник УПА, виданий в Німеччині 1951 р.*, „Київ” 1951, nr 5, s. 246–247.
- Залеський О., *Спогади про Івана Франка*, „Свобода” 1956, nr 155, s. 6.
- Залеський О., *Станислав Людкевич*, „Вісті. Herald” 1965, nr 1 (12), s. 10–11.
- Залеський О., *Станиславівський Боян*, „Вісті. Herald” 1966, nr 2 (17), s. 13–14.
- Залеський О., *Сучасне мистецтво (Рефлексії)*, „Вісті. Herald” 1968, nr 2(25), s. 27.
- Залеський О., *У 25-ліття хору «Думка» в Нью-Йорку*, „Свобода” 1974, nr 202, s. 7.
- Залеський О., *Українська бригада в Німецькій Яблонні*, „Свобода” 1970, nr 121, s. 2.
- Залеський О., *Українська бригада в Німецькій Яблонні*, „Свобода” 1970, nr 122, s. 7.
- Залеський О., *Українські Музичні Інститути на західно-українських землях* [w:] *Пропам’ятна книга Українського музичного інституту в Америці з нагоди п’ятиліття його існування, 1952–57*, red. Р. Савицький, Філадельфія 1958, s. 96–97.
- Залеський О., *Хорові концерти Дмитра Бортнянського в перекладі для фортепіано*, „Вісті. Herald” 1969, nr 2 (29), s. 10.
- О. З. [Залеський О.], *Шевченківське свято у Буффало*, „Свобода” 1959, nr 63, s. 3.
- Залеський О., *„Щедрик”*, „Свобода” 1958, nr 18, s. 2.
- Залеський О., *Якої заспівати?*, „Свобода” 1962, nr 83, s. 2.
- Залеський О. [Rec.], *Stanisław Mierczynski: Muzyka Huculszczyzny*, Kraków 1965, s. 199, „Вісті. Herald” 1966, nr 3(18), s. 5.
- Зінкевич О., Чекан Ю., *Музична критика: навчальний посібник*, Чернівці 2007.
- Карась Г., *Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття: монографія*, Івано-Франківськ 2012.
- Карась Г., *Публіцистика та музикознавча спадщина Осипа Залеського: жанри, напрями, здобутки* [w:] *Записки Наукового Товариства імені Шевченка. Праці Музикознавчої комісії*, t. CCLXVII, Львів 2014, s. 178–201.
- Кияновська Л., *Галицька музична культура ХІХ–ХХ ст.: навчальний посібник*, Чернівці 2007.
- Мала українська музична енциклопедія*, опрац. О. Залеський, Мюнхен 1971.

**OSYP ZALEVSKYI – A BRIGHT REPRESENTATIVE OF THE LVIV
MUSICOLOGICAL SCHOOL****Abstract**

As a musicologist, Osyp Zaleskyi was formed by the German-Austrian scientific school, represented by A. Khybinsky, a student of the Munich school of A. Zanderberger, by Austrian scientists, and at the same time he is a bright representative of the Lviv musicological school. He belongs to the cohort of musicologists who initiated Ukrainian musical studies (musical Ukrainian studies) as an interdisciplinary problem-thematic direction and the emergence of the history of Ukrainian music as a scientific discipline.

The article suggests survey of publicism and musicological heritage of Osyp Zaleskyi, its genres and trends. The author revealed activity of the artist in the context of epoch and determined his role in formation of Ukrainian musical culture in Halychyna and diaspora. The author analyzed musicological activity of O. Zaleskyi as a source of cognition of Ukrainian musical culture and distinguished his works and achievements musical art and history of Ukrainian music. Besides, he generalized publicistic and epistolary heritage of Osyp Zaleskyi and classified it.

Keywords: musicology, publicism, musical culture, Osyp Zaleskyi, Halychyna, diaspora